

Командна першість

«Практика WCC вже давно переросла з роботи приватних адвокатів-практиків у командну роботу захисників»

ВВАЖАЄ СЕРГІЙ ЛИСЕНКО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮФ GRACERS

— Як компанія впоралася з викликами, які спіткали весь український бізнес на початку війни минулого року?

— Докорінних змін за останній рік у роботі нашої фірми не відбулось. Мене насамперед радує те, що ми повернулись до кількісного складу фірми, який був у нас до 24 лютого 2022 року. Але новачків, переважно молодий склад команди, ще доводиться навчати. Сьогодні на ринку є дефіцит кваліфікованих кадрів. Цей кадровий голод відчувається дуже сильно.

Нещодавно я відвідував захід для молодих правників. На ньому звучали приблизно однакові тези від спікерів — керуючих партнерів, які зводились до того, що зараз у нашій кримінальній спеціалізації пошук нових кадрів є справжньою катастрофою. По-перше, це пояснюється відтоком цінних фахівців за кордон. Це справді величезна втрата і для країни в цілому, і для нашої професійної спільноти зокрема. По-друге, багато кадрів, яких ми раніше хантили в державному секторі, нині віддають перевагу залишатись на державній службі. Зараз їх переманити до себе набагато важче. Адже державна служба надає окремі переваги щодо стабільного заробітку в наші непрості часи, бронювання працівників тощо. Вони розуміють, що, хай там як ти зараз виконуєш свою роботу, необхідний для сім'ї мінімум ти отримаєш у будь-якому разі.

Тому багато людей в нашій спеціалізації поки що бажають пересидіти ці непрості часи на державній службі. Ті ж кадри, які досі доступні, на жаль, мають досить низький кваліфікаційний рівень. Але навчити людину для нас не питання, найбільша проблема полягає в тому, що багато хто з молоді не хоче вчитися. Ті, хто бажав вчитися та працювати, поїхали з країни або продовжують навчатися за кордоном. Якщо раніше плінність кадрів між фірмами була велика, то зараз люди тримаються за те місце, яке мають.

— Які інші складнощі протягом останнього року ви відчули у своїй роботі?

— Передусім це зниження купівельної спроможності клієнта. Що стосується заробітків на юридичному ринку, то, як то кажуть, середня вартість чека також сильно впала. Тобто, хоча ми встигли набрати більше кадрів, щоб виконувати більший обсяг роботи, це зовсім не означає, що рівень заробітку також виріс.

Половина юридичного ринку завжди заздрила кримінальній практиці, вважаючи, що ми катаємось у маслі як коти. Адже всі читають новини й бачать постійні гучні затримання в країні та резонансні процеси в судах. Водночас

СЕРГІЙ ЛИСЕНКО

Народився 1984 року в Києві. У 2006 році закінчив Національну юридичну академію імені Ярослава Мудрого. До 2015 року працював в органах прокуратури. З 2015-го має власну юридичну практику. У 2019 році заснував юридичну фірму GRACERS. Спеціалізація: правовий супровід складних кримінальних справ (White-Collar Crime) та комплексний захист бізнесу. Відзначений The Best Lawyers 2022 як найкращий юрист із України з кримінального права.

вони не враховують, що більшість цих затримань є не результатом нових, а розвитком старих справ. До цього ринку уже був фактично розподілений. Ба більше, клієнти навіть у старих справах шукають способи платити менше. Частина клієнтів, у яких виникають нові проблеми кримінально-правового характеру, віддають перевагу просто поїхати до Польщі й «перечекати» там. На жаль, розв'язання проблеми в такий спосіб здається їм на сьогодні ефективнішим і дешевшим. Мало хто зараз вірить у суди та можливість юридичного захисту, адже люди бачать, що нині відбувається із судовою системою, тож не вірять у справедливість.

— Як ви оцінюєте роботу судів у цей складний для країни період?

— Більшість заслуговують на особливу повагу, зважаючи на те, який обсяг роботи вони виконують у цей складний час, оскільки така робота вимагає ще більшої відповідальності. Однак було б лукавством сказати, що проблем у судовій системі сьогодні поменшало.

— Що змінилось у розвитку практики WCC протягом цього періоду?

— Ця практика більше за інші намагається віддалитися від кримінально-процесуального регулювання та перейти до регулювання з огляду на публічно-політичну необхідність. Зазначена практика ознаменувалася за цей рік найбільшими в історії країни, та мабуть, і деяких інших країн, розмірами застав, які були призначені без урахування кримінального процесуального закону й взагалі практики Європейського суду з прав людини. Окремі рішення, наприклад, американських судів кажуть, що визначення таких розмірів застави, безумовно, спрямовано на те, щоб фактично посадити людину за ґрати без права вийти під заставу, оскільки всім зрозуміло, що сплатити таку суму неможливо.

Практика WCC на сьогодні, мабуть, єдина, що створює хітові новини в країні. Це, можливо, добре для нас, юристів. Але знову ж таки запитання: наскільки обґрунтовано продукуються ці новини? Створення новин у країні, яка воює, — це теж досить відповідальний процес, що впливає на розвиток тієї чи іншої публічної думки. Така практика ознаменувалася тим, що вперше в історії країни був затриманий Голова Верховного Суду. Це я вважаю точно перемогою правоохоронних та антикорупційних органів, що вони були здатні реалізувати таку справу. Це справді перемога для нашої правоохоронної системи.

Спеціалізація WCC, безумовно, має свої специфічні ознаки та нюанси, які адвокату необхідно враховувати під час вибудовування захисту. Ця практика вже давно переросла з роботи приватних адвокатів-практиків у командну роботу захисників. Така її основна відмінність від кримінально-правової практики. Утім, суть роботи все одно та сама, у будь-якому разі це відгалуження від основної кримінальної практики.

— Чи можна вже зараз реально оцінити перспективи розвитку юридичної спеціалізації щодо воєнних злочинів та відшкодування шкоди, заподіяної російською агресією?

— Думаю, що ще років п'ять практика відшкодування шкоди не буде окремою та перспективною практикою для українських юристів. Але ті фірми, які сьогодні займаються дослідженням цієї практики з міжнародної точки зору, — великі молодці, я їх дуже поважаю. Згодом ця практика матиме перспективу з погляду самостійного розвитку. Колеги, які цим зараз займаються, роблять колосальну роботу, яка справді потрібна Україні. Навіть з огляду на суспільний інтерес до цієї теми. Я вважаю, що за певного

сценарію, який нам, українцям, дуже хотілось би бачити, ця практика зможе в майбутньому приносити дивіденди. Але це довгий і тернистий шлях.

— Що думаєте з приводу перспектив практики щодо воєнних злочинів?

— А от ця практика буде розвиватися шаленими темпами, бо від цього ми нікуди не подінемося, починаючи від питань безвісно зниклих або загиблих військовослужбовців та закінчуючи проблемами банального працевлаштування військових, які повернулися з фронту. Навіть отримання ними своїх законних бойових виплат буде викликати безліч питань для консультацій. Але скільки ця спеціалізація буде приносити юристам фінансових бенефітів, це вже інша річ. Утім, у тому, що це буде справжня окрема самостійна практика, вже немає жодних сумнівів.

Зараз консультування військових для нас — це найчастіше робота pro bono, яка здебільшого стосується питань переведення до інших військових частин, заробітної платні, проблем з оформленням інвалідності. Це звичайні життєві моменти, але з урахуванням специфіки військового законодавства.

— Яка перспектива у військових судів в Україні?

— Я переконаний, що їх потрібно відновлювати. Військову юстицію в нашій країні треба повертати, враховуючи значну кількість військовослужбовців, які вже мають відповідний досвід, та тих, на кого ще військова служба чекає. Важливе питання — розуміння всіх процесів, зокрема, суддями, які наразі не розуміють, що таке війна, фронт і що там відбувається. Тож в Україні обов'язково будуть як спеціалізовані військові суди, так і військові судді та інші учасники відповідного судового процесу.

— Чи стежите ви за роботою колег і головних конкурентів? Які основні тенденції ринку юридичних послуг України 2022 року ви можете відмітити?

— Той кістяк, який був, на сьогодні й залишається. Хтось із них більше інформаційно виділявся протягом останнього року, хтось менше, але всі так чи інакше залишаються в грі. Що стосується великих юридичних фірм, то, як ми знаємо, насправді сильна кримінальна практика була лише в кількох із них. Окремі фірми її втратили та намагаються відновити в тому чи іншому руслі. Але все ж таки ця практика переважно успішно працює в невеличких спеціалізованих фірмах. Тобто в тих, які в цьому й раніше спеціалізувались, а не запровадили її як новий напрям роботи з метою додаткового заробітку.